

№5

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymurotov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Teshayev Zavqiddin Jabbor o'g'li – Qarshi davlat universiteti Turizm va marketing kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li – Qarshi davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali
23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №R-566966 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №049864

MUNDARIJA		
Meyliyev Obid Raxmatullaevich	Soliqlarning budget daromadlaridagi ahamiyatini oshirish	7
Мирзаева Матлуба Файбулла кизи	Тижорат банкларининг капитал базасини мустаҳкамлашнинг методологик ва амалий асосларини такомиллаштириш	14
Жабборов Насриддин Мирзаодилович, Юнусова Шохсанам Муротовна, Бебутова Зулайхо Хамидовна, Сафарова Севара Қахрамон кизи	Тошкент вилояти туристик ҳудудлари имижли модели учун барқарорлик таҳлили	19
Мухамедова Севара Абдуллаевна	Тижорат банкларида кичик бизнес лойиҳаларини кредитлашда банк таваккалчиликларини баҳолаш ва бошқариш тизими	27
Abduqayumov Elyorbek Ulug'bek o'g'li, Yo'ldosheva Oygul Zokir qizi	Janubiy Koreya kinoindustriyasining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ta'siri	33
Umarova Shahnaza	Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	40
Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	Avtomobilsozlik korxonalarining xarajat samaradorligini ekonometrik modellash	46
Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	O'zbekistonda auditorlik faoliyatini tashkil etishning zaruriyati va uning ahamiyati	57
Kurbanbayev Jurabek Eruvbayevich, Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	Auditorlik tekshiruvlarida tashqi tasdiqlardan foydalanish va ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish	66
Абдурахманов Ўрол Наврўз ўғли	Акциядорлик жамиятлари аудитида таҳлилий амалларни қўллашни такомиллаштириш	71
Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	Yoshlar biznes-loyihalarini moliyalashtirishda kredit va investitsiya resurslarining o'rni	80
Shodiyev Yashnarbek Baxriddin o'g'li	Davlat moliyaviy nazoratini modellar va metodologik yondashuvlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	92
Muydinov Baxodirjon Numanovich	Korxonalarda ichki auditni tashkil etish va takomillashtirish	101
Mirzanov Zakir Maratovich	Paxta yetishtirish va qayta ishlash klasterlarida resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va iqtisodiy yo'qotishlarni kamaytirish	111
Тожибоева Дилором	XXI ахборотлар асри – қарор қабул қилиш жараёнининг мураккаблашуви асри	116
Нурхонов Комилжон Товкараевич	Яшил иқтисодиётга ўтиш йўллари ва устуворликлари	124
Saydullayev Nodirbek Narzullayevich	Inflyatsion targetlash sharoitida markaziy bank valyuta intervensiyalari strategiyasini takomillashtirish mexanizmlari	132
Хусаинов Равшан Рахимович	Сравнительный анализ налоговых систем зарубежных стран и трансформация их для Узбекистана	143
Maxkamova Nazokat Umarali qizi	O'zbekiston iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'rni	150
Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo'l transporti korxonalarining ekologik-iqtisodiy samaradorligini oshirishning innovatsion mexanizmlari	156
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	Davlat tibbiyot tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: nazariya, amaliyot va uslubiyot	165
Jaxbarov Jamshidbek Tilavoldi o'g'li	Raqamli texnologiyalar asosida budget tashkilotlarida davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirish: Farg'ona viloyati misolida	179
Xasanova Shaxzoda Sarvarq qizi	Avtomatlashtirish davrida ayollarning mehnat bozoridagi transformatsiyasi: global tendensiyalar va O'zbekistonning 2030-yilgacha imkoniyatlari	188
Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	Бюджет ташкилотларида узоқ муддатли активлар билан боғлиқ молиялаштириш манбалари	194
Худойкулова Дилора Дилмуродовна	Обеспечение надежности аудиторских доказательств при аудите долгосрочных активов	200
To'xtayev Umidjon Shuhrat o'g'li	Xususiy tibbiy xizmatlar raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	209
Djumaniyazov Shavkat Raximovich	Yangi O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	216
Siroj Zarina Rustambekovna	O'zbekistonda demografik jarayonlarni statistik prognozlash va monitoring tizimini takomillashtirish	223
To'laev Safarmurod	Korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishning xorijiy	229

Boymuhammad o'g'li	tajribasi	
Эрдонаев Аликул Халимович	Банк технологиялари ва масофавий банк хизматларининг турларидан фойдаланиш амалиёти	236
Муродов Бобиржон Ҳаётжон ўғли	Иқтисодийда яширин меҳнат ресурслари айланмаси: иш берувчиларни масъулияти ва норасмий бандликни бартараф этишнинг тизимли ечимлари	247
Abdullayeva Shaxnoza Erkinovna	Aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini moliyalashtirish samaradorligini baholash metodologiyasini takomillashtirish	253
Саттаров Тулкин Абдихалилович	Қишлоқ хўжалиги корхоналарини молиявий барқарорлигини баҳолаш моделлари	261
Sanayev Javohir Shavkat o'g'li	Tijorat banklarida mijozning tranzaksion faolligiga asoslangan adaptiv tariflash mexanizmini takomillashtirish	271
Хасанов Сабирджан Садикович, Раимова Мадинабону Сабирджан кизи	Оценка экономической необходимости строительства ветроэнергетических установок в Узбекистане	278
Karimov Shohruh Ahmadullo o'g'li	O'zbekistonda buxgalteriya xizmatlari bozorining institutsional tuzilmasi: auditorlik va soliq maslahatchilari tashkilotlari reestrlari tahlili	286
Karimqulov Jasur Imomboyevich, Xojanov Baxadir Omirbayevich	Bank infratuzilmasi transformatsiyasi samaradorligini integral baholash metodikasini takomillashtirish	292
Kasimova Zilolaxon Botir qizi	O'zbekiston bank tizimining miqdoriy kengayishi va moliyaviy barqarorlik normativlariga rioya etish darajasi: 2017–2025 yillar tahlili	301
Олимова Қизлархон Тўра кизи	Тижорат банкларида муаммоли кредитларни эрта аниқлаш ва мониторинг тизимида мавжуд муаммоларнинг тизимли ечими	308
Xolmurotov Fozil Saribayevich	Hududiy eksportning qo'shilgan qiymati va diversifikatsiya darajasini o'lchash: Xorazm viloyatida export quality index tahlili	314
Jumaniyazov Iskandar Baxodirovich	To'qimachilik sanoati korxonalarida xarajatlar hisobini tashkil etish, tannarxni kalkulyatsiya qilish va tahlil etish bo'yicha xorijiy tajriba	327
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini prognozlashning ekonometrik asoslari	333
Kabilova Zebo Babakulovna	Mintaqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda mehnat resurslaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari	341
O'lmasxo'jayev Zoirxo'ja Abbas o'g'li	Ta'lim muassasalarida sun'iy intellekt asosidagi adaptiv modellarning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini baholash	353
Jomolov Muzaffar Mirzoxitovich	Hududlarda investitsiyalar samaradorligini qisqa panel ma'lumotlari asosida o'rta muddatga prognozlash: Toshkent viloyati misolida	358
Akhmedova Shokhistakhon	Ways to improve sustainable financing mechanisms in Uzbekistan: capital needs, pilot instruments and scenario-based projections to 2030	368
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	Moliya bozorida qarz instrumentlari orqali savdolarni moliyalashtirish	381
Qudratova Shaxnoza Shuxrat qizi	Yashash va umumiy ovqatlanish xizmatlari samaradorligini statistik baholash usullari va mezonlari	388
Ziyodullayev Dilshod Sherzodovich, Mashxura Azadovna	O'zbekistonda monetar va fiskal siyosatning inflyatsiya va iqtisodiy o'sishga ta'siri	399
Гозиев Рзоиддин Чулпон угли, Ким Дмитрий Игнатьевич	Перестройка кадровой стратегии ритейла в эпоху цифровых технологий	406
Qodirov Humoyun Tolibjon o'g'li	To'qimachilik korxonalarining eksport salohiyatini boshqarishda eksportni diversifikatsiya qilish strategiyasi	413
Abdujaborova Mahmura Toshmuxamadovna	Korxona moliyaviy holatining tizimli tahlili	419
Olimova Maftuna Komil qizi	Raqamli iqtisodiyot sharoitida kadrlar bozori talab va taklifi nomutanosibligini statistik baholash	429
Маматова Эленур Рўзимурод кизи	Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини кредитлаш механизмини такомиллаштиришнинг илмий-услубий асослари	441
Xodjaniyazov Shohruh Yuldashevich	Hududiy farovonlik indeksini prognozlash: Holt modeli va qiyosiy ekonometrik baholash	450
Maxmasaidova Muslima Ubaydulla qizi	Ko'p o'zgaruvchili regressiya modeli asosida iqtisodiy ko'rsatkichlarning o'zaro bog'liqligini excel dasturi yordamida tahlil qilish	458

Юсупов А.Т.	Илмий-технологик ва иқтисодий хавфсизлик тизимида олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлиги (методологик, услубий ва амалий жиҳатлари)	470
Shirinov Uchqun Abduxalilovich	Ichki segmentar hisobotning tarkibi, ko'rsatkichlari va shakllarini takomillashtirish	481
Шахабудинова Муаттар Зиятходжаевна	Институционально-регуляторные условия формирования цифровой модели оценки кредитоспособности заемщиков	489
Kilichev Alisher Akramovich	Mavsumiy mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar moliyaviy barqarorligini integral baholashning ikki blokli modeli (Entropiya vaznlari asosida)	496
Fayazov Xasan Jaxongir ugli	Behavioral and psychological factors in ai use among 15-year-old students: learning and academic performance	504
Urazbayeva Ilmira Konisbayevna	Moliyaviy kontrolling tizimida mavjud muammolar va ularning aksiyadorlik jamiyati moliyaviy samaradorligiga ta'siri	511
Ollokulova Feruza Mansurovna	Milliy iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	518
Isamitdinova Ra'no Rahimjanovna, Togayev Salim Sobirovich	Investitsiya loyihalari qiymati va muddati monitoringini o'zlashtirilgan qiymat usuli asosida takomillashtirish	525
Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	Qurilish korxonalarining investitsion salohiyatini kompleks baholash metodologiyasini takomillashtirish	533
Jafarova Marjona Jafarovna, Xusanova Dilorom Shavkatovna	O'zbekistonda inflatsiya darajasining pasayish sabablari	539
Axmedova Mavluda Shavkatovna	Tasodifiy tebranishlar, xo'jaliklararo geterogenlik va samarasizlikni ajratib baholovchi panel modellari tizimi	544
Baxromov Azizbek Alisher o'g'li	Raqamli iqtisodiyot sharoitida to'qimachilik sanoati korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish mexanizmlari	551
Гулямова Асия Нуртудиновна	Рынок рассрочки (BNPL) и розничное кредитование в Узбекистане: рост, скрытая стоимость и риски закредитованности	557
Adhamova Gulshoda Yaxyo qizi, Togayev Salim Sobirovich	Loyiha boshqaruvida rahbarlik uslublarining jamoa samaradorligi va loyiha muvaffaqiyatiga ta'sirini baholash	563
Eshmurodov Sulton Suvonqulovich	Raqamli transformatsiya sharoitida tijorat banklarining aktiv va passivlarini muddatlar bo'yicha muvofiqlashtirish yo'llari	570
Alikulov Azamat Tuygunovich	O'zbekistonda sukuk bozorini shakllanishida malayziya tajribasidan foydalanish imkoniyatlari	580
Madaminov G'ayrat Madiyarovich	Harbiy xizmatchilarni moddiy rag'batlantirishning xizmat samaradorligi va kadrlar barqarorligiga ta'sirini ekonometrik baholash	587
Абдуллаева Шахло Рустамовна	Цифровая трансформация бизнес-процессов как фактор повышения эффективности предприятий	593
Нуралиева Мукаддас Мамуровна	Денежные переводы трудовых мигрантов как фактор макроэкономической устойчивости Республики Узбекистан: возможности и риски	601
Азимова Феруза Маликовна	Технологическое развитие регионов Узбекистана и факторы его дифференциации	607
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	O'zbekiston sug'urta bozorining moliyaviy barqarorligini baholash ko'rsatkichlari tizimini takomillashtirish	616
Azizova Zilola Lochinovna	Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish	626
Городилова Мария Владимировна	Цифровизация в энергетической отрасли: потенциал и инновационные тренды развития, влияние на экономику	635
Abdusalimov Lazizbek Otabek o'g'li	Mintaqaviy sanoatni rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	645
Бобожонов Азимжон Акмал ўғли, Ортиков Нодиржон Хайруллоевич	Накдсиз ҳисоб-китоблар трансформацияси: ПФ-246-сонли фармоннинг тадбиркорлик муҳитига ва яширин иқтисодиёт улуғлини қисқартиришга таъсири (Эмпирик ва институционал таҳлил)	653

**НАҚДСИЗ ҲИСОБ-КИТОБЛАР ТРАНСФОРМАЦИЯСИ: ПФ-246-СОНЛИ
ФАРМОННИНГ ТАДБИРКОРЛИК МУҲИТИГА ВА ЯШИРИН ИҚТИСОДИЁТ
УЛУШИНИ ҚИСҚАРТИРИШГА ТАЪСИРИ**
(Эмпирик ва институционал таҳлил)

Бобожонов Азимжон Акмал ўғли

*мустақил тадқиқотчиси
Тошкент давлат иқтисодиёт университети
E-mail: bobojonovazim01@gmail.com*

Ортиков Нодиржон Хайруллоевич

*Бош прокуратура,
Яширин иқтисодиёт кўламини таҳлил қилиш
илмий-тадқиқот маркази катта прокурори
E-mail: nodaksam80@gmail.com*

Аннотация. Мақолада Ўзбекистонда айрим товар ва хизматлар учун мажбурий нақдсиз ҳисоб-китоблар жорий этилган 2026 йил 1 апрелдан кейинги ўзгаришлар ўрганилган. Солиқ органлари, Марказий банк, UZCARD ҳамда эскроу ҳисоб-китобларига оид маълумотлар асосида кунлик тушумлар, ҳудудий тафовутлар ва мулкӣ битимлар бўйича тўловлар қийсаланган. Нақдсиз тушумларнинг сезиларли ўсиши билан бирга, соҳалар ва ҳудудлар ўртасида фарқлар мавжудлиги кўрсатилган. Нақдсиз тўловлар ўсиши яширин айланманинг қисқарганини бевосита тасдиқламаслиги қайд этилган.

Калит сўзлар: нақдсиз ҳисоб-китоблар, яширин иқтисодиёт, солиқ маъмуриятчилиги, кунлик тушум, эскроу ҳисобварақлари, фискал маълумотлар, ҳудудий таҳлил.

**ТРАНСФОРМАЦИЯ БЕЗНАЛИЧНЫХ РАСЧЕТОВ: ВЛИЯНИЕ УКАЗА УП-246 НА
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКУЮ СРЕДУ И СОКРАЩЕНИЕ ДОЛИ ТЕНЕВОЙ
ЭКОНОМИКИ**

(Эмпирический и институциональный анализ)

Бобожонов Азимжон Акмал ўғли

*Независимый исследователь
Ташкентского государственного
экономического университета.
E-mail: bobojonovazim01@gmail.com*

Ортиков Нодиржон Хайруллоевич

*Старший прокурор
Научно-исследовательского центра
по анализу масштабов теневой экономики
Генеральной прокуратуры
E-mail: nodaksam80@gmail.com*

Аннотация. В статье рассматриваются изменения безналичных платежей после введения в Узбекистане с 1 апреля 2026 года обязательных безналичных расчетов за отдельные товары и услуги. На основе сведений налоговых органов, Центрального банка, UZCARD и административных данных по эскроу сопоставлены среднесуточные поступления, региональная динамика и расчеты по имущественным сделкам. Выявлен существенный рост учтенных безналичных поступлений при различиях между секторами и регионами. Разграничены увеличение безналичных платежей и доказанное сокращение

скрытого оборота.

Ключевые слова: безналичные расчёты, теневая экономика, налоговое администрирование, среднесуточные поступления, счета эскроу, фискальные сведения, региональный анализ.

TRANSFORMATION OF NON-CASH SETTLEMENTS: THE IMPACT OF DECREE PD-246 ON THE BUSINESS ENVIRONMENT AND REDUCING THE SHARE OF THE SHADOW ECONOMY
(Empirical and institutional analysis)

Bobojonov Azimjon Akmal ugli

*Independent Researcher at Tashkent
State University of Economics.*

E-mail: bobojonovazim01@gmail.com

Ortikov Nodirzhon Khayrulloevich

*Senior Prosecutor of the Research
Center for Analyzing the Scale of the
Shadow Economy of the
Prosecutor General's Office*

E-mail: nodaksam80@gmail.com

Abstract. *The article examines changes in cashless payments following the introduction of mandatory cashless settlement for selected goods and services in Uzbekistan on 1 April 2026. Tax authority records, Central Bank and UZCARD information, and administrative escrow data are used to compare daily receipts, regional patterns and property transaction settlement. The findings show substantial growth in recorded cashless receipts, alongside differences across sectors and regions. Increased cashless payments are distinguished from a proven reduction in hidden turnover.*

Keywords: *cashless payments, shadow economy, tax administration, daily receipts, escrow accounts, fiscal information, regional analysis.*

Кириш

Иқтисодий муомалада нақд пулнинг мавжудлиги ўз-ўзидан яширин иқтисодиётни юзага келтирмайди. Нақд пул — қонуний муомала воситаси. Муаммо нақд пулдан фойдаланишда эмас, балки олди-сотди ва ҳисоб-китобларнинг расмий ҳисоботда акс этмаслигидадир. Бундай ҳолатда битим иштирокчилари, маҳсулот ёки хизматнинг ҳақиқий қиймати ҳамда маблағларнинг кейинги ҳаракати ҳақида ишончли маълумот етишмайди. Бу эса солиқларни тўғри ҳисоблаш, солиқ мажбуриятларини ўз вақтида бажариш ҳамда солиқ маъмуриятчилигини рақамли маълумотлар асосида самарали ташкил этишни қийинлаштиради.

Шу нуқтаи назардан, нақдсиз ҳисоб-китоблар кўламини кенгайтириш масаласини фақат банк карталари ёки электрон тўлов иловаларидан фойдаланишни рағбатлантириш “кампанияси” сифатида тушуниш тор ёндашув бўлади. Ислохотнинг туб иқтисодий мазмуни — ҳўжалик операциялари ҳақидаги бирламчи маълумотларнинг давлат ва молия ахборот тизимлари ўртасида узлуксиз, ўзаро текшириладиган тарзда ҳаракатланишини таъминлашдан иборат.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 10 декабрдаги ПФ-246-сонли Фармони айнан шу концептуал ёндашувни ҳуқуқий ва институционал механизмлар билан мустаҳкамлади. Ҳужжатда нақдсиз ҳисоб-китобларни оммалаштириш чоралари тадбиркорлик фаолиятига асоссиз аралашувларни чеклаш, солиқ ва божхона маъмуриятчилигини рақамлаштириш ҳамда яширин иқтисодиётни қисқартириш

инструментлари билан ягона тизимга бирлаштирилди.

Мақсад муомаладаги нақд пулни сунъий равишда сиқиб чиқариш эмас, балки иқтисодий айланманинг расмий ҳисобда акс этиш даражасини ошириш ва транзакцион шаффофликни таъминлашдир.

Мақоланинг мақсади — мажбурий нақдсиз ҳисоб-китобларга ўтишдан кейин тўловлар ва расмий ҳисобда акс этган айланмадаги ўзгаришларни баҳолаш ҳамда уларнинг солиқ маъмуриятчилиги учун аҳамиятини очиб бериш.

Адабиётлар шарҳи

Тўлов ва савдо операциялари ҳақидаги маълумотларнинг солиқ маъмуриятчилигидаги ўрни халқаро тадқиқотларда ўрганилган. Д. Померанц тадқиқотида учинчи томон маълумотлари ва операцияларни ҳужжатлаштириш ҚҚС бўйича солиқ интизомига таъсир кўрсатиши аниқланган [4]. Ж. Наритомо истеъмолчиларни фискал чек олишга рағбатлантириш савдони ҳисоботларда акс эттириш даражасини ошириши мумкинлигини кўрсатган [5]. Ушбу ишлар тўловни қайд этиш билан бирга, маълумотларнинг ишончлилиги ва улардан фойдаланиш механизмлари ҳам муҳимлигини асослайди.

Таъсирни баҳолашга оид адабиётларда кузатилган ўзгаришни муайян чоранинг сабабий натижасидан фарқлаш зарурлиги таъкидланади [6]. Шу жиҳатдан мазкур мақолада нақдсиз тушумлар ўсиши яширин иқтисодиётнинг айнан шу микдорда қисқариши сифатида қабул қилинмайди. Асосий эътибор тўловларнинг қайд этилиши ва уларни фискал маълумотлар билан боғлаш имкониятларига қаратилган.

Тадқиқот методологияси

Тадқиқотнинг ахборот базасини Солиқ органларининг 2026 йил март–август ойларига оид кунлик ва ойлик маълумотлари, 2025–2026 йиллардаги товарлар реализацияси кўрсаткичлари, Марказий банк ва UZCARD хабарлари ҳамда эскроу ҳисоб-китоблари бўйича маъмурий маълумотлар ташкил этади [7–11]. Ҳукукий ўзгаришлар ПФ-246-сон ва ПФ-175-сон фармонлар ҳамда 3790-сон Низом асосида ўрганилган [1–3].

Қиёсий ва тавсифий статистик таҳлил усуллари қўлланилиб, ўртача кунлик тушум даврдаги жами тушумни календарь кунлар сонига бўлиш орқали ҳисобланган. Ўсиш суръатлари базавий даврга нисбатан аниқланган. Март учун 25–31 март кунлари олинган; августнинг тўлиқ бўлмаган даври алоҳида ажратилган. Товарлар реализацияси ва савдо субъектларининг нақдсиз тушумлари қамрови фарқланиши, йиллараро маълумотларда эса давр чегараларини қўшимча аниқлаштириш зарурати ҳисобга олинган. Натижалар кузатилган динамикани ифодалайди; назорат гуруҳисиз соф сабабий таъсир микдори ҳисобланмаган.

Таҳлил ва натижалар

Иқтисодий айланманинг расмий ҳисобда акс этиши: тўловлар траекториясининг ўзгариши

Кузатилмайдиган иқтисодиёт динамикасини баҳолашда аниқ макроиқтисодий ўлчамларга таянилади. Миллий статистика қўмитаси маълумотларига кўра, 2025 йил якунида Ўзбекистонда кузатилмайдиган иқтисодиёт ҳажми 498 трлн сўмни ёки ялпи ички маҳсулотнинг (ЯИМ) 26,9 фоизини ташкил этган. ЯИМнинг 19 фоизи норасмий иқтисодиёт, 7,9 фоизи эса яширин иқтисодиёт ҳиссасига тўғри келган. [8]

Шу билан бирга, ПФ-246-сонли Фармоннинг 3-иловасида кузатилмайдиган иқтисодиёт улушини 34,8 фоизлик базавий кўрсаткичдан 2030 йилга қадар 23 фоизгача пасайтириш белгиланган. Бунда 26,9 фоиз — 2025 йил якуни бўйича статистик баҳо (*ex-post*), 34,8 фоиздан 23 фоизгача пасайиш эса Фармонда белгиланган мақсадли траекториядир. Уларни бевосита таққослаш учун ҳисоблаш даври ва қамрови бир-бирига

мос бўлиши лозим. [1]

Бироқ амалий таҳлилда асосий эътибор статистик фоизлардан кўра, 2026 йил 1 апрелдан эътиборан янги тартиблар жорий этилгач юзага келган амалий ўзгаришларга қаратилиши керак. Мазкур Фармоннинг иқтисодий самарадорлигини фақатгина «қанча тўлов пластик карта орқали амалга оширилди?» деган савол билан ўлчаб бўлмайди.

Асосий масала — иқтисодий операция ҳақида аввал мавжуд бўлмаган қандай бирламчи маълумотлар пайдо бўлгани ва ушбу маълумотлар давлатнинг бошқа ахборот ҳамда фискал тизимлари билан қай даражада боғланди?

Айнан шу нуқтада нақдсиз ҳисоб-китоблар яширин иқтисодиётга қарши кураш воситаси сифатидаги чекланган тушунча доирасидан чиқиб, иқтисодий бошқарувнинг яхлит рақамли инфратузилмасининг бир қисмига айланади.

1-чизма.

АЁҚШларда ўртача бир кунлик нақдсиз тушум*

АЁҚШларда ўртача бир кунлик нақдсиз тушум

Давр қамрови ва бир кунлик ўртача тушум алоҳида кўрсатилган

Давр	Ўртача кунлик тушум, млрд сўм	Март базасига нисбатан ўсиш	Март базасига нисбатан даража
25–31 март	45,54	Базавий давр	1 баравар
Апрель	124,41	173,2 фоиз	2,73 баравар
Май	125,4	175,4 фоиз	2,75 баравар
Июнь	151,06	231,7 фоиз	3,32 баравар
Июль	151,13	231,9 фоиз	3,32 баравар

Ўсиш — базага нисбатан қўшимча ҳажм; даража — базага нисбатан неча баравар экани.

Манба: Солиқ органлари маълумотлари. 2026 йил.

Март базаси: 25–31 март ўртачаси. 25–30 март: 39,2–43,6; 31 март: 70,12 млрд сўм.

*Муаллиф томонидан тузилган.

Нақдсиз ҳисоб-китобларга ўтиш натижалари АЁҚШлар фаолиятида яққол кўринади. Марказий банк маълумотларига кўра, 2026 йил март ойида АЁҚШларнинг ўртача кунлик умумий тушуми 102,6 млрд сўмни ташкил этган. Шундан 41,9 фоизи ёки тахминан 43,0 млрд сўми нақдсиз тўловлар ҳиссасига тўғри келган. Янги тартиб жорий этилган дастлабки икки кунда умумий тушум мос равишда 93,2 млрд ва 152,6 млрд сўм бўлган⁷⁵. Бу рақамлар умумий тушумни ифодалагани сабабли, нақдсиз тўловлардаги ўзгаришларни алоҳида кўриб чиқиш зарур. [7]

UZCARD маълумотлари ҳам нақдсиз тўловлар кўлами кенгайганини кўрсатади: апрель–май ойларида АЁҚШ терминаллари орқали ўтган тўловлар қарийб 4 трлн сўмга етган. Май ойида ёнилғи карталарининг ўртача кунлик айланмаси апрелга нисбатан 34 фоизга ўсиб, 3,5 млрд сўмни ташкил этган.⁷⁶ [9]

АЁҚШларда нақдсиз тушум динамикаси:

Солиқ органлари маълумотларига кўра, янги тартиб жорий этилишидан олдинги сўнгги ҳафтада — 25–31 март кунлари республика бўйича АЁҚШларнинг ўртача кунлик нақдсиз тушуми 45,54 млрд сўмни ташкил этган. Бунда 25–30 март кунлари тушум 39,2–43,6 млрд сўм оралиғида бўлган, 31 март куни эса 70,12 млрд сўмга етган. Мажбурий нақдсиз ҳисоб-китобларга ўтилганидан кейин ўртача кунлик нақдсиз тушум қуйидагича

⁷⁵ Марказий банкнинг расмий хабари: <https://t.me/s/centralbankuzbekistan/12962>.

⁷⁶ UZCARD маълумотлари: https://api.uzcard.uz/en/news/fuel_station_turnover_in_the_uzcard/.

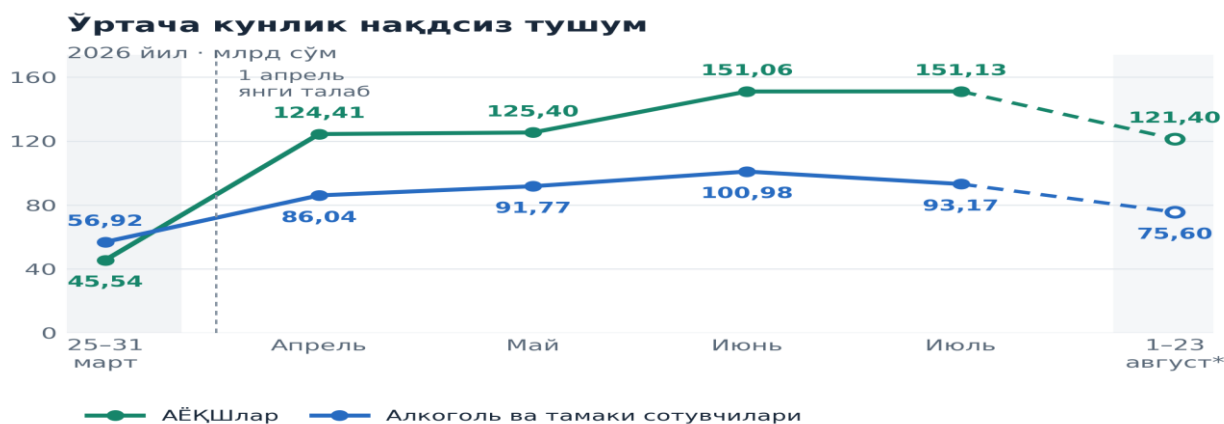

ўзгарган:

2-чизма.

АЁҚШлар ва алкоголь ҳамда тамаки сотувчиларида нақдсиз тушум динамикаси*

*Муаллиф томонидан тузилган.

2026 йилнинг апрел ойида кузатилган кескин ўсишдан кейин май ойида кунлик тушум деярли бир хил даражада сақланган, июнда яна кўпайиб, июлда 151 млрд сўм атрофида барқарорлашган. Жорий йилнинг июль ойи кўрсаткичи апрелга нисбатан 21,5 фоизга юқори бўлган. Худудлар кесимида нақдсиз тушумларнинг ўсиш суръатлари сезиларли даражада фарқланишини кўрсатмоқда.

Хусусан, апрель–июль ойлари мобайнида ўртача кунлик нақдсиз тушум Қашқадарёда 55,1 фоизга, Жиззахда 50,3 фоизга, Самарқандда 28,4 фоизга, шунингдек, Фарғона ва Андижон вилоятларининг ҳар бирида 27,5 фоиздан юқори ўсиш суръатлари қайд этилган. Умуман олганда, мазкур ҳудудий фаоллик ҳисобига республика бўйича ойлик жами нақдсиз тушум ҳажми апрелдаги 3 732,4 млрд сўмдан июль ойида 4 685,2 млрд сўмга етган.

Ушбу динамика АЁҚШларда тўловларнинг банк ва электрон тўлов тизимларида қайд этиладиган қисми сезиларли кенгайганини кўрсатади. Бироқ уни ёнилғи истеъмолининг ёки савдо ҳажмининг айнан шунча ўсиши сифатида талқин қилиш учун нарх ва сотилган маҳсулотнинг натурал ҳажми ҳақидаги маълумотлар ҳам талаб этилади.

3-чизма.

Ўртача кунлик нақдсиз тушумнинг ҳудудлар бўйича ўзгариши*

Ҳудудлар бўйича ўсиш ва пасайиш матрицаси

Апрелдан июлгача · ўртача кунлик нақдсиз тушум ўзгариши

	АЁҚШлар	Алкоголь ва тамаки сотувчилари
Қорақалпоғистон Респ.	+23,7%	+12%
Андижон вилояти	+27,5%	-42,2%
Бухоро вилояти	+1,8%	+18%
Жиззах вилояти	+50,3%	-11,5%
Қашқадарё вилояти	+55,1%	-18,7%
Навоий вилояти	+6,8%	-5,3%
Наманган вилояти	+22,3%	-11,9%
Самарқанд вилояти	+28,4%	+3,8%
Сурхондарё вилояти	+17,8%	-11,9%
Сирдарё вилояти	+5,4%	-4,3%
Тошкент вилояти	+17,9%	+30,7%
Фарғона вилояти	+27,5%	-15%
Хоразм вилояти	+20,6%	-10%
Тошкент шаҳри	+11,2%	+10,9%
Республика бўйича	+21,5%	+8,3%

Алкоголь ва тамаки сотувчилари бўйича:
5 та ҳудудда ўсиш, 9 та ҳудудда пасайиш

*Муаллиф томонидан тузилган.

Алкоголь ва тамаки маҳсулотларини реализация қилувчи субъектларда нақдсиз айланма:

Мазкур савдо субъектларида ўртача кунлик нақдсиз тушум март ойининг сўнги ҳафтасидаги 56,92 млрд сўмдан июнда 100,98 млрд сўмга етиб, 77,4 фоизга ўсган. Жорий йилнинг июль ойида тушум бироз пасайган бўлса-да, апрелга нисбатан 8,3 фоизга юқори сақланган. Қуйидаги график ушбу динамикани АЁҚШлардаги ўзгаришлар билан қиёслаб кўрсатади. Август ойининг дастлабки 23 кун бўйича кўрсаткичлар эса тўлиқ ой натижаларидан алоҳида келтирилган.

Бироқ алкоголь ва тамаки маҳсулотларини реализация қилувчи субъектлар кесимидаги ҳудудий таҳлил муҳим диспропорцияни кўрсатади.

Товар реализациясининг йиллараро динамикаси ва услубий чегаралар: 2025 ва 2026 йилларнинг апрель–сентябрь ойлари кесимидаги ҳисоб маълумотлари таққосланганда, учта товар гуруҳи бўйича расмий ҳисобга олинган жами реализация ҳажми 25 627,5 млрд сўмдан 30 462,5 млрд сўмга етиб, 4 835 млрд сўмга (тахминан 4,84 трлн сўмга ёки 18,87 фоиз) ошган[10]: Бензин (АЁҚШ): 19 057,2 млрд сўмдан 22 010,7 млрд сўмга (2 953,6 млрд сўм ёки 15,5 фоиз ўсиш);

Алкоголь маҳсулотлари: 3 225,8 млрд сўмдан 3 867,6 млрд сўмга (641,8 млрд сўм ёки 19,9 фоиз ўсиш);

Тамаки маҳсулотлари: 3 344,5 млрд сўмдан 4 584,1 млрд сўмга (1 239,6 млрд сўм ёки 37,1 фоиз ўсиш).

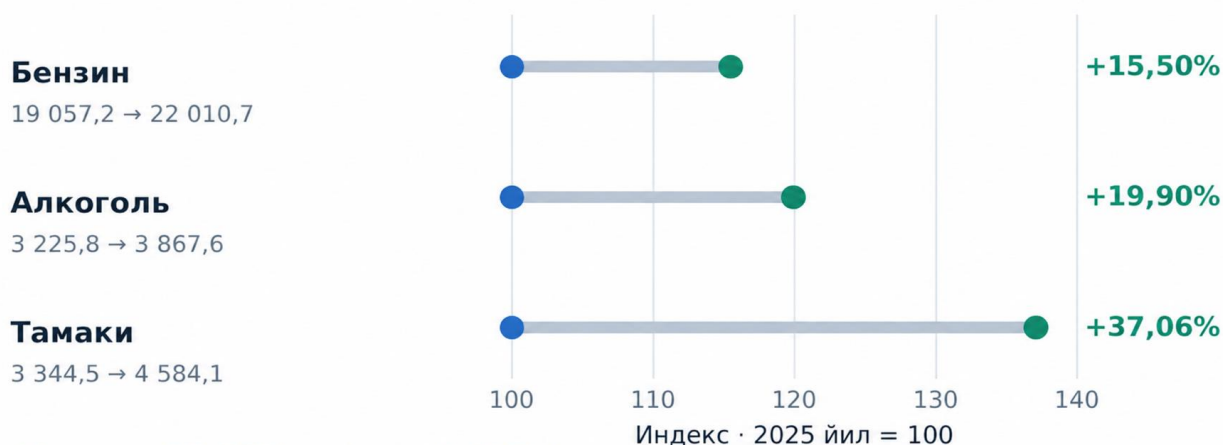
Шунингдек, 2026 йилнинг май ойида апрелга нисбатан бензин реализацияси 3 298,2 млрд сўмдан 3 600,3 млрд сўмга етиб, 9,16 фоизга ўсган. Алкоголь маҳсулотлари реализацияси 542,7 млрд сўмдан 650,9 млрд сўмга, ёки 19,95 фоизга, тамаки маҳсулотлари реализацияси эса 602,1 млрд сўмдан 751,9 млрд сўмга, яъни 24,87 фоизга кўпайган.

4-чизма.

Товарлар реализацияси ҳажмининг таққослама ўсиши*

Товарлар реализацияси ҳажмининг 2025 йилга нисбатан 2026 йилдаги ўсиши

Қийматлар — млрд сўм; нуқталар — таққослама индекс

Жами +18,87% | +4 835,0 млрд сўм

* Йиллараро ҳисоб маълумотлари. Кўк нуқта — 2025 йил, яшил — 2026 йил. Давр манбада апрель–сентябрь деб кўрсатилган; календарь чегараси бўйича сноскага қаранг.

Келтирилган рақамлар савдо ҳажми ва нақдсиз тушумлардаги ўзгаришларни кўрсатади. Бироқ уларни талқин қилишда ҳисобга олинган товарлар ва савдо субъектлари камровидаги фарқларни эътиборга олиш лозим.

Товарлар реализацияси билан савдо субъектларининг нақдсиз тушуми бир хил кўрсаткич эмас. Масалан, 2026 йил апрелда бензин реализацияси 3 298,2 млрд сўмни,

алкоголь ва тамаки маҳсулотлари реализацияси жами 1 144,8 млрд сўмни ташкил этган. Шу ойда АЁҚШларнинг нақдсиз тушуми 3 732,4 млрд сўм, алкоголь ва тамаки маҳсулотларини сотувчи субъектларники эса 2 581,3 млрд сўм бўлган. Бу тафовут муайян товарлар савдоси билан ушбу субъектларда сотиладиган барча товарлар бўйича нақдсиз тушум қамрови бир-бирига мос келмаслиги билан боғлиқ бўлиши мумкин. Шу сабабли уларни бевосита қўшиш ёки бирини иккинчисига бўлиб улуш ҳисоблашдан олдин маълумотлар қамровини аниқлаштириш зарур.

Реализация ҳажмининг пул ифодасида 18,87 фоизга ўсиши ҳам яширин иқтисодиёт айнан шунчага қисқарганини англатмайди. Худди шунингдек, айрим вилоятларда июнь–июль ойларида нақдсиз тушумнинг пасайиши яширин айланмага қайтишни тасдиқлаш учун етарли эмас. Айланманинг расмийлашувини баҳолаш учун нархлар ўзгариши, сотилган маҳсулотнинг натурал ҳажми, электрон ҳисобварақ-фактуралар, фискал чеклар ва товар қолдиқлари ҳақидаги маълумотларни ўзаро солиштириш лозим. Инфокиосклардан фойдаланиш, банк комиссиялари ва интернет алоқаси билан боғлиқ муаммолар эса нақдсиз ҳисоб-китобларнинг барқарорлиги тўлов инфратузилмасининг узлуксиз ишлашига ҳам боғлиқлигини кўрсатади.

Кўчмас мулк ва автотранспорт бозори: эскроу механизми ва нотариал интеграция 5-чизма.

Эскроу тизимида битимларни расмийлаштириш ҳолати*

Эскроу тизимида битимларни расмийлаштириш ҳолати

2026 йил 24 август ҳолатига

Битимларни расмийлаштириш босқичлари

Жами 160 202 та битим бўйича

Якунланган битимлар	153 298 · 95,7%
Расмийлаштириш жараёнида	4 350 · 2,7%
Банк маълумотини сўраш босқичида	2 554 · 1,6%

Якунланган битимлар: транспорт ва кўчмас мулк

Жами 153 298 та якунланган битим бўйича

Автотранспорт воситалари	85 663 · 55,9%
Кўчмас мулк объектлари	67 635 · 44,1%

55,9% ва 44,1% — фақат якунланган битимлардаги улушлар.

Эскроу ҳисобварақлари бўйича маблағлар

Кирим: 9,040 трлн | Сотувчиларга ўтказилган: 9,009 трлн | Қолдиқ: 31,76 млрд сўм

*Муаллиф томонидан тузилган.

Нақдсиз ҳисоб-китоблар ислохотининг иккинчи йирик институционал йўналиши юқори қийматли мулкый битимларда пул оқими ва битимларни ҳуқуқий расмийлаштириш жараёнини ягона рақамли занжирга боғлашдан иборат бўлди.

ПФ-246-сонли Фармонда кўчмас мулк объектлари, ишлаб чиқарилганига ўн йилдан ошмаган М, N, O ва G тоифадаги транспорт воситалари ҳамда махсус автотранспорт воситалари олди-сотдисини нақдсиз шаклда амалга ошириш белгиланди. 2026 йилнинг март ойида Адлия вазирлигида 3790-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилган Низом эса тижорат банклари ва нотариал идоралар ўртасида реал вақт режимидаги электрон ахборот алмашинуви йўлга қўйди.⁷⁷ [3]

Натижада давлат назоратининг архитектураси тубдан ўзгарди: илгари мулк ҳуқуқини нотариал тасдиқлаш ва ўзаро молиявий ҳисоб-китоб бир-биридан ажралган ҳолда кечган

⁷⁷3790-сон Низомнинг 8 ва 10-бандларига кўра, эскроу ҳисобварағига пул нақд ёки нақдсиз киритилиши, сотувчи ҳисобварағига ўтказилган маблағ эса унинг сўрови билан нақд берилиши мумкин. ПФ-246нинг 2-бандида банк кассалари орқали тўловларга оид истисно ҳам мавжуд. <https://www.lex.uz/mact/8087150>; <https://lex.uz/docs/7897630>.

бўлса, эндиликда харидор маблағининг банкдаги эскроу ҳисобварағига жойлаштирилгани электрон тарзда тасдиқланмасдан туриб нотариал ҳаракатни яқунлаш имконияти чекланди.

Амалиёт кўрсаткичлари мазкур механизмнинг қисқа муддатда оммалашганини тасдиқлайди:

2026 йилнинг июнь ойининг ўзида эскроу ҳисобварақлари орқали 34 387 та битим (15 146 та кўчмас мулк ва 19 241 та автотранспорт) расмийлаштирилиб, май ойига нисбатан 18,5 фоизга ўсиш қайд этилган.

2026 йил 1 апрелдан 24 августга қадар бўлган даврда эса тизимда жами 160 202 та ёзув қайд этилган бўлиб, шундан 153 298 та битим бўйича расмийлаштириш тўлиқ яқунланиб, маблағлар сотувчиларга ўтказиб берилган (4 350 та битим банк маълумоти асосида расмийлаштириш босқичида, 2 554 таси эса банкдан маълумот олиш сўрови босқичида бўлган). Яқунланган битимларнинг 85 663 таси (55,9 фоиз) автотранспорт воситаларига, 67 635 таси (44,1 фоиз) эса кўчмас мулк объектларига тўғри келади.

Банклар кесимидаги молиявий сводга кўра, 2026 йил 1 апрелдан 24 августга қадар эскроу ҳисобварақларига жами 9 040,3 млрд сўм (9,040 трлн сўм) маблағ киритилган, шундан 9 008,6 млрд сўм (9,009 трлн сўм) сотувчиларга ўтказиб берилган ва ҳисобварақлардаги жорий қолдиқ 31,76 млрд сўмни ташкил этган.

Эскроу айланмасининг 9 трлн сўмдан ошиши мулкый битимлар бўйича ҳисоб-китобларнинг банк тизимида қайд этилиши кўламини кўрсатади. Шу билан бирга, бу сумманинг қанча қисми аввал яширин бўлган пул айланмасидан чиққанини аниқ баҳолаш учун битимларнинг ўртача шартномавий қийматини ислоҳотдан олдинги кадастр ва бозор нархлари билан қиёсий таҳлил қилиш талаб этилади.

Хулоса

ПФ-246-сонли Фармон ижросининг дастлабки ойлари шуни кўрсатмоқдаки, ҳужжат амалиётда “тўлов — маълумот — таҳлилий назорат” занжирини ишга туширди. АЁҚШларда ўртача кунлик нақдсиз тушумнинг 2,7–3,3 бараварга ошиши, алкоголь ва тамаки сотувчиларида 1,5–1,8 бараварлик ўсиш, шунингдек, беш ойга етмаган муддат ичида эскроу тизимида 153 мингдан зиёд битимнинг яқунланиши ва ҳисобварақларга 9 трлн сўмдан ортиқ маблағ киритилиши тўлов интизоми ва иқтисодий операцияларнинг банк-молия тизимида акс этиш даражаси кескин ўзгарганини тасдиқлайди.

Аммо рақамли тўловлар кўпайишининг ўзи автоматик равишда яширин иқтисодиётнинг худди шу миқдорда қисқарганини англатмайди. Эришилган натижаларни мустаҳкамлашда иккита асосий омил муҳим:

1. Инфратузилма ва ҳуқуқий аниқлик: тўлов тизимларининг узлуксиз ишлаши, банк комиссияларининг мақбуллиги ва БХМнинг 400 бараварига тенг қиймат меъёри ҳамда унга доир истисноларнинг тадбиркорлар учун тушунарли бўлиши.

2. Таҳлилий верификация (маълумотларни ўзаро солиштириб текшириш): тўлов маълумотларини фискал чеклар, ҚҚС ва акциз тушумлари, электрон ҳисобварақ-фактуралар ҳамда товарларнинг миқдор ҳисобидаги кирими, сотилиши ва қолдиқлари ҳақидаги маълумотлар билан солиштириш орқали расмий ҳисобда акс этмаган айланмани аниқлаш. Бунда нархлар ва сотилган маҳсулот ҳажмидаги ўзгаришлар ҳам ҳисобга олиниши лозим.

Демак, нақдсиз ҳисоб-китобларни кенгайтириш — бу шунчаки тўлов воситасини алмаштириш эмас, балки иқтисодий жараёнларни тахминлар асосида эмас, аниқ рақамли далиллар асосида бошқариш ва таҳлил қилиш архитектурасига ўтишдир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2025 йил 10 декабрдаги ПФ-246-сон «Нақдсиз ҳисоб-китобларни оммалаштириш ва яширин иқтисодиёт улушини қискартиришга қаратилган қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони. 2026 йил 24

октябрь ҳолатига амалдаги таҳрир. <https://lex.uz/docs/7897630>

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2026 йил 27 августдаги ПФ-175-сон «Ўзбекистон Республикаси Президентининг тадбиркорлар билан VI очик мулоқотида белгиланган вазифаларни амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармони. 9 ва 11-бандлар. <https://lex.uz/uz/docs/8442717>

3. Кўчмас мулк ва транспорт воситаларининг олди-сотди шартномалари бўйича хисоб-китобларни амалга ошириш учун нотариуслар ва банклар ўртасида электрон маълумотлар алмашиш тартиби тўғрисидаги низом. Адлия вазирлигида 2026 йил 16 мартда 3790-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилган. <https://www.lex.uz/mact/8087150>

4. Pomeranz D. No Taxation without Information: Deterrence and Self-Enforcement in the Value Added Tax («Нет налогообложения без информации: сдерживание и самоконтроль при налоге на добавленную стоимость»). American Economic Review («Американское экономическое обозрение»). 2015. 105(8). 2539–2569. <https://doi.org/10.1257/aer.20130393>

5. Naritomi J. Consumers as Tax Auditors («Потребители в качестве налоговых аудиторов»). American Economic Review («Американское экономическое обозрение»). 2019. 109(9). 3031–3072. <https://doi.org/10.1257/aer.20160658>

6. Gertler P. J., Martinez S., Premand P., Rawlings L. B., Vermeersch C. M. J. Impact Evaluation in Practice («Оценка воздействия на практике»). 2-нашр. Жаҳон банки ва Америкаро тараққиёт банки. 2016. <https://www.worldbank.org/en/programs/sief-trust-fund/publication/impact-evaluation-in-practice>

7. Ўзбекистон Республикаси Марказий банки. «Нақдсиз тўловлар рақамларда». 2026 йил 1–2 апрель ҳолатига АЁҚШлардаги тушумлар тўғрисида расмий хабар. <https://t.me/s/centralbankuzbekistan/12962>

8. Ўзбекистон Республикаси Миллий статистика қўмитаси. 2025 йил якуни бўйича кузатилмайдиган иқтисодиётга оид расмий статистик маълумотлар. <https://stat.uz/files/611/choraklik-natijalar-2025-yanvar-dekabruz/4236/---2025-.pdf>

9. UZCARD. АЁҚШлардаги тўловлар ва ёнилғи карталари айланмаси бўйича расмий маълумотлар. https://api.uzcard.uz/en/news/fuel_station_turnover_in_the_uzcard/

